

Wstęp. O tworzeniu przestrzeni dla terapii i profilaktyki uzależnień oraz zachowań ryzykownych

Innowacja, integracja, inspiracja – trzy ważne słowa, które nie tylko określają to, jak może przebiegać wsparcie udzielane drugiej osobie, ale także definiują przyszłe działania pomocowe. Książka, którą mają Państwo w rękach, powstała w efekcie ważnego dla nas wydarzenia, którym była Konferencja XX-lecia Ośrodka Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Gdyni. Już sam jej tytuł (będący jednocześnie tytułem monografii) – „Innowacja, integracja, inspiracja. Kierunki odpowiedzi na zjawisko uzależnień” – skłania nas do zastanowienia się nad tym, jaka jest profilaktyka zachowań ryzykownych, dokąd zmierza terapia pacjentów uzależnionych od substancji psychoaktywnych lub behawioralnie oraz w jaki sposób dyskutuje się o udzielaniu pomocy osobom doświadczającym problemu uzależnienia.

Biorąc pod uwagę wszystkie działania podejmowane obecnie zarówno w Gdyni, jak i całej Polsce, widać pewną potrzebę tworzenia przestrzeni, która będzie sprzyjać wymianie doświadczeń między specjalistami zaangażowanymi w działania pomocowe oraz zdrowotne. Dlaczego? Wymaga tego dynamika naszego codziennego życia, które podlega ciągłym przekształceniom. Pojawiają się nowe substancje, nowe zachowania, technologie oraz strategie korzystania z nich, ale także nowe badania dotyczące psychologii, psychoterapii, pedagogiki, wychowania... Praca z drugim człowiekiem obliguje do uaktualniania wiedzy oraz

odpowiadania na nowe pytania i problemy, stąd dużą częścią działalności terapeutów oraz profilaktyków jest właśnie śledzenie nowych dyskursów oraz wyników badań.

Naszym celem jest realizowanie takiej metodyki pracy z pacjentem, która jest silnie ugruntowana w badaniach nad zjawiskiem uzależnienia. Dotyczy to nie tylko wspierania osób uzależnionych, ale także ich bliskich. Nałóg często wiąże się z myślami przyzwalającymi na korzystanie czy to z substancji psychoaktywnych, czy określonego repertuaru zachowań, jak w przypadku uzależnień behawioralnych. To, w jaki sposób proces psychoterapii zostanie zaplanowany, jakie cele zostaną wyznaczone i jaką aktywnością i zaangażowaniem afektywnym oraz poznawczym wykaże się pacjent, skłania terapeutów do refleksji nad jego życiem z wielu poziomów funkcjonowania. Jednym z nich jest także współfunkcjonowanie z innymi w społeczeństwie, budowanie dojrzałych i zdrowych relacji z innymi oraz bliskości i intymności. Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień prowadzi leczenie swoich pacjentów na trzech etapach: podstawowym, zaawansowanym i postrehabilitacji, a także wspiera bliskich osób uzależnionych – tych, którzy pochodzą z tzw. rodzin z problemem alkoholowym. To ważne, by w tym miejscu wspomnieć również o interdyscyplinarnym zespole terapeutycznym, który tworzą specjaliści z doświadczeniem zawodowym i gotowością do pomocy. W naszym Ośrodku łączy się tym samym wiele podejść psychoterapeutycznych, jak i kierunków myślenia o pacjencie i jego doświadczeniach. Aktywny jest tutaj również Dział Profilaktyki, który wspiera mieszkańców Gdyni na wszystkich poziomach profilaktyki: uniwersalnym, selektywnym oraz wskazującym. Ośrodek organizuje liczne szkolenia dla profesjonalistów, wspiera zarówno środowisko szkolne, jak i rodzinne oraz samych młodych ludzi, którzy podejmują zachowania ryzykowne w obszarze uzależnień. Warto wspomnieć także o tym, że z inicjatywy Działu Profilaktyki Ośrodek realizuje również działalność badawczą i naukową, co z pewnością wpływa na dostosowywanie metodyki pracy terapeutycznej do aktualnych potrzeb pacjentów.

Biorąc pod uwagę powyższe, postanowiliśmy przygotować monografię, która porusza różne tematy związane z udzielaniem wsparcia i uwzględnia wielowątkowość pracy z drugim człowiekiem – między innymi dlatego, że także codzienność ludzi, których spotykamy

w gabinecie, sali czy na korytarzu, niekoniecznie dotyczy jedynie szukania bądź udzielania pomocy. To również wszystkie działania, które podejmujemy w wolnym czasie, pozwalające się spełniać i rozwijać. Właśnie to bogactwo różnic i różnorodności w kontekście doświadczania zupełnie innych bodźców i sytuacji widzimy jako potencjał wymuszający podmiotowe traktowanie się, niezależnie od stopnia specjalizacji. To także z tego powodu teksty, które Państwo znajdują w tejże książce, będą tak od siebie różne – mówią bowiem o tej mnogości kontekstów.

Zbiór tekstów otwiera praca napisana przez Joannę Cichowlas i Piotra Szypiorowskiego, która przybliży funkcjonowanie Dziennego Oddziału Terapii Uzależnienia od Alkoholu, działającego w strukturze Ośrodka Profilaktyki i Terapii Uzależnień w Gdyni. Pozwala to na dokładniejsze przyjrzenie się pracy specjalistów podejmujących problemy uzależnień. Oddział zajmuje się lecnictwem ambulatoryjnym, ukazując tym samym potrzebę wspierania pacjentów w dochodzeniu do zdrowia na co dzień. Spojrzenie terapeutów prezentuje Czytelnikom wielokontekstowość leczenia osób uzależnionych, wskazuje na możliwości w tej dziedzinie, ale i liczne trudności, z którymi zmagają się kadra specjalistów.

Następny tekst – którego autorką jest Katarzyna Wiśniewska, dyrektor Ośrodka Profilaktyki i Terapii Uzależnień – to rozważania i refleksje z pracy terapeutycznej z osobami uzależnionymi od alkoholu, z deficytami poznawczymi, deficytem umiejętności psychospołecznych oraz z innymi niepełnosprawnościami. Tekst wskazuje na problematykę leczenia pacjentów wymagających wsparcia w procesie powrotu do zdrowia, które zakładałoby rozumienie ich potrzeb, zwłaszcza z perspektywy terapeutycznej.

Natalia Paderewska przybliży tematykę doboru substancji psychoaktywnych w kontekście wybranych cech osobowości. Zakłada się, że ten kierunek spojrzenia na wybór substancji psychoaktywnych przez pacjentów może przyczynić się do bardziej skutecznego oddziaływania na nich, spójnego z motywacjami osób korzystających z tychże substancji. Artykuł przedstawia wyniki własnych badań, które zostały przeprowadzone w populacji klinicznej mężczyzn odbywających terapię w modelu społeczności terapeutycznej.

Kolejna autorka, Małgorzata Wojciechowska, dotyka ważnego tematu – seksualności osób uzależnionych. W tekście zwraca się szczególną uwagę na metodykę pracy terapeutycznej, ale i na gotowość terapeutów

do pracy w obszarze seksualności swoich pacjentów. Artykuł odnosi się do całościowego spojrzenia na proces zdrowienia osoby uzależnionej.

Nie jest to jedyna praca dotycząca tej sfery życia. Traktuje o niej także artykuł kolejnej autorki – Magdaleny Jaroch-Lidzbarskiej, która skupia się na temacie uzależnienia od seksu. Specyfika pracy z pacjentem uzależnionym behawioralnie niesie za sobą wiele trudności. Jedną z nich jest praca terapeutyczna w obszarze seksualności, która od terapeutów wymaga profesjonalnego przygotowania, znajomości dynamiki tego specyficznego uzależnienia, jak i technik leczenia, zwłaszcza poznawczo-behawioralnych.

O seksualności, ale w kontekście profilaktyki, edukacji i wychowania, pisze Aleksandra Dymowska, zwracając jednocześnie uwagę na rozwój technologiczny, który pozostaje w pewnej relacji ze zdobywaniem wiedzy o seksualności. Autorka w swojej pracy dostrzega potrzebę edukacji seksualnej w szkołach i odpowiedniego przygotowania wykładowców – nie tylko merytorycznego, ale i w zakresie potencjału wspierania w prawidłowym rozwoju psychoseksualnym młodych osób. Artykuł zawiera także fragmenty badań własnych, które w sposób szczególnie eksponują potrzebę takiej edukacji.

Również dwa kolejne teksty mocno odnoszą się do tej kategorii. Pierwszy z nich, autorstwa Ewy Wiśniewskiej, analizuje rodzicielskie strategie udostępniania dzieciom urządzeń ekranowych. Praca zawiera liczne wskazówki na temat tego, w jaki sposób odnosić się do ryzyka uzależnień czy problemowego korzystania z urządzeń ekranowych. Tekst wykorzystuje dane na aktualnym poziomie użytkowania nowych technologii w Polsce, ale i na świecie.

Autorem artykułu zamykającego całą publikację jest Piotr Prósiniowski, który porusza kwestię popkultury i portretowania przez gry wideo problemu alkoholowego, co pokazuje, w jaki sposób dzieła kultury popularnej włączają się w dyskusje o codziennych problemach i zjawiskach. Autor opisuje zaplecze kulturowe gier, które eksponują problem uzależnienia z wielu perspektyw. To praca ukazująca inny sposób przedstawiania uzależnienia – nie tylko graczom, ale i osobom pragnącym dowiedzieć się o grach nieco więcej.

Mamy nadzieję, że lektura tej książki zainspiruje Czytelników do poszukiwania nowych spojrzeń na proces profilaktyki uzależnień i leczenia

osób uzależnionych. Pragniemy przybliżyć Państwu specyfikę naszej pracy w Ośrodku, który działa w Gdyni już ponad 20 lat. Jesteśmy przekonani, że zaprezentowane w tym zbiorze prace odnoszą się do wspólnych doświadczeń terapeutów i profilaktyków, ukazując potrzebę ciągłego zgłębiania problemów i uwarunkowań otaczającego nas świata. Praca przy tworzeniu tej książki była dla nas ciekawym i rozwijającym doświadczeniem. Mamy nadzieję, że przyczyniliśmy się do tego, by zwrócić Państwa uwagę na profilaktykę i leczenie uzależnień.